

Lapsiasiavaltuutettu
lapsiasiavaltuutettu@oikeus.fi

Viite: Lausuntopyyntö.Laps/38/2018

Asia: Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2019 ”Kansallinen lapsipolitiikka – onko sitä”

Yleistä

Lasten hyvinvointi on yksi nyky-yhteiskunnan tärkeimmistä asioista. Hyvinvoinnin määrittäminen ei kuitenkaan ole helppoa. OECD:n Comparative Child Well-Being Across the OECD (2009) tutkimuksessa on tarkasteltu lasten hyvinvointia 30 maassa kuuden eri ulottuvuuden mukaan. Nämä ulottuvuudet ovat 1) materiaallinen hyvinvointi, 2) asuminen ja ympäristö, 3) koulutuksellinen hyvinvointi, 4) terveys ja turvallisuus, 5) riskitekijät ja 6) kouluelämän laatu. Materiaalisessa hyvinvoinnissa suomalaiset lapset sijoittuvat sijalle 4 (edellä Norja, Tanska ja Luxembourg). Asumista ja ympäristöä kuvaavan indeksin mukaan Suomi on sijalla 7. Koulutuksellista hyvinvointia kuvaavassa indeksissä Suomi on kaikista tarkastelluista maissa sijalla 1. Lasten terveyden ja turvallisuuden osalta Suomi on samaisessa tutkimuksessa sijalla 6 (edellä mm. Tanska, Islanti ja Ruotsi). Riskitekijöitä kuvaavan indeksin (tupakointi, alkoholin käyttö, teiniraskaudet) perusteella Suomi puolestaan sijoittuu sijalle 26, eli vertailun häntäpäähän, lähinnä tupakoinnin ja humalahakuisen alkoholin käytön vuoksi. Tässä indeksissä taakse jäävät ainoastaan Itävalta, Yhdistynyt kuningaskunta, Turkki ja Meksiko. Kouluelämän laatua (koulukiusaaminen, koulussa viihtyminen) kuvaavan indeksin perusteella Suomi sijoittuu ko. OECD:n tutkimuksessa sijalle 18. UNICEF:in (2007) 21:n maan vertailevassa tutkimuksessa riskitekijöiden osalta (samat kuin yllä) Suomi puolestaan sijoittui sijalle 6. Heikoin tulos Suomen osalta ko. tutkimuksessa vastaavasti oli perhe- ja vertaisverkkoja kuvaavan indeksin kohdalla (17).

OECD:n (2009) raportissa todetaan myös, että suomalaiset lapset näyttävät viihtyvän koulussa heikoimmin verrattuna muihin maihin. Suomalaisten lasten kouluviihtyvyyden alhainen taso on tunnistettu tuoreemmissakin tutkimuksissa sekä kansainvälisesti että kansallisesti (esim. WHO 2016, Harinen & Halme 2012). Kouluviihtyvyys ei kuitenkaan näytä olevan suoraan yhteydessä oppimistuloksiin, koska mm. OECD:n PISA-tutkimuksissa Suomi on lähes poikkeuksetta menestynyt hyvin.

Suomalaisten lasten hyvinvointia on kansainvälisestä näkökulmasta mahdollista tarkastella myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen

LÄNSI- JA SISÄ- SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 0295 018 450
fax 06 317 4817
kirjaamo.lansi@avi.fi
www.avi.fi

Vaasan päätoimipaikka
Wolffintie 35
PL 200
65101 Vaasa

Jyväskylän toimipaikka
Cygnaeuksenkatu 1
40101 Jyväskylä

Tampereen toimipaikka
Yliopistonkatu 38
33101 Tampere

oikeuksien yleissopimuksen kautta (Oinonen 2017, UNICEF 2018). CRC (The Convention on the Rights of the Child) on alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Suomessa sopimus astui voimaan vuonna 1991. Sopimuksen neljä yleistä periaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Suomi on jättänyt vuonna 2008 raportin Lapsen oikeuksien komitealle. Komitea antoi Suomea koskevat päätelmänsä raportista vuonna 2011 (Committee on the Rights of the Child 2011). Komitean päätelmissä Suomelle suositeltiin muun muassa koordinaation kehittämistä yleissopimuksen täytäntöönpanon kansallisessa toimintasuunnitelmassa, lapsen mielipiteen huomioon ottamista, syrjinnän huomioimista (saamelais- ja romanilapset, turvapaikanhakijalapset sekä muut vähemmistöihin kuuluvat lapset), mielenterveyspalveluiden kehittämistä ja opettajien kulttuuritietoisuuden lisäämistä.

Koulu ja oppiminen sekä kasvuympäristön turvallisuus

Tässä lausunnossa keskitytään pääosin hallituskauden 2015-2019 toimiin, jotka koskevat koulua, oppimista ja kasvuympäristön turvallisuutta ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksen osalta.

Nykyisen hallituskauden vaikutuksia kouluun ja oppimiseen voidaan arvioida hallituksen "osaaminen ja koulutus" -kärkihankkeiden kautta (Valtioneuvosto 2018). Ensimmäistä ja toista astetta koskeva hallituskauden merkittävin rahallinen panostus (121 milj. euroa) kärkihankkeiden kautta on keskittynyt peruskoulujen uusiin oppimisympäristöihin ja digitaalisiin oppimisympäristöihin. Kyseisen hankkeen tarkoituksena on uudistaa peruskoulu 2020-luvulle. Uudistukseen on liittynyt myös keskeisesti opettajankoulutusfoorumi, jonka puitteissa on laadittu kehittämisohjelma opettajien perus-, perehdyttämis- ja täydennyskoulutuksen uudistamiseksi (Minedu 2018). Hallitus on ohjannut opettajien ja opettajankouluttajien osaamisen vahvistamiseen 60 milj. euroa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi parhaillaan kyseisen foorumin työskentelytapojen toimivuutta ja foorumin merkitystä suomalaisille opettajille ja opettajankouluttajille. Hallituskauden 2015-2019 peruskoulun uudistamiseen tähtäävän toiminnan voidaan katsoa edistävän suomalaista lapsiin kohdistuvaa politiikkaa välillisesti: se luo hyviä edellytyksiä lasten oppimisen ja osaamisen kehittymiselle muuttuvassa maailmassa. Kielten opetuksen varhaistaminen alkamaan jo alakoulun ensimmäiseltä luokalta on puolestaan nykyisen hallituskauden konkreettinen ja välitön toimi, jolla voidaan arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten osaamisen kehittämisessä entistä kansainvälisemmässä yhteiskunnassa.

Hallituskaudella 2015-2019 on myös käynnistetty toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi. Reformin tarkoituksena on uudistaa toisen asteen ammatillinen koulutus ja tehdä ammatillisen koulutuksen rahoituksesta ja ohjausjärjestelmästä yhtenäinen kokonaisuus. Ammatilliselta koulutukselta on reformin yhteydessä leikattu valtion rahoitusta vuonna 2017 yhteensä 190 milj. euroa, mikä on aiheuttanut huolta ammatillisen koulutuksen toimijoiden keskuudessa. Tutkintojen

LÄNSI- JA SISÄ- SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 0295 018 450
fax 06 317 4817
kirjaamo.lansi@avi.fi
www.avi.fi

Vaasan päätoimipaikka
Wolffintie 35
PL 200
65101 Vaasa

Jyväskylän toimipaikka
Cygnaeuksenkatu 1
40101 Jyväskylä

Tampereen toimipaikka
Yliopistonkatu 38
33101 Tampere

kirjaavuuden yhdenmukaistaminen reformin puitteissa on eittämättä hyödyllistä, samoin kuin tavoitteet tukea entistä enemmän oppimista työpaikoilla. Reformin vaikutusten arviointi on kuitenkin mahdollista vasta vuosien päästä. Koulutuksen ja työelämän välisen vuoropuhelun lisääminen on joka tapauksessa tärkeää.

Hallituskaudella 2015-2019 on myös tehty toimia nuorten nopeammasta siirtymisestä jatko-opintoihin. Toimet koskettavat välillisesti Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston lausunnon kohteena olevaa toista astetta. Yksi uudistuksen kohteena olevista asioista on ollut opiskelijavalinnat, joissa ylioppilastutkintotodistuksen painoarvoa valinnoissa nostetaan. Perhetaustan merkitys on tunnistettu monissa tutkimuksissa koulutuksellisen pääoman hankinnassa keskeiseksi tekijäksi. Koulutettujen vanhempien lasten koulutuspolut ovat pidemmät kuin vähemmän koulutettujen vanhempien lasten. Koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta valintojen aikaistaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa nuoret eivät ole perhetaustastaan johtuen samanarvoisessa asemassa.

Ns. NEET-nuorten tilanne on jatkuva huolenaihe. Syrjäytymisvaarassa olevia nuoria arvioidaan olevan Suomessa tällä hetkellä noin 70 000. Nuorisotutkimusseuran tutkimuksen (2017) mukaan NEET-nuorista pessimistisesti tulevaisuuteensa suhtautuu peräti 20 prosenttia. Kaikista nuorista pessimistisesti tulevaisuuteen suhtautuu kyseisen tutkimuksen mukaan ainoastaan 2 prosenttia. Hallituskaudella 2015-2019 on tehty nuorisotakuuseen liittyviä toimia, joilla on pyritty tukemaan nuorten elämänhallintaa, opintopolkujen rakentumista ja työllistymistä. Kaikki syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvät toimet ovat tasa-arvon näkökulmasta kannatettavia.

Suomalaisten lasten kasvuympäristöä voidaan kansainvälisestä näkökulmasta katsoen pitää turvallisena, kuten lausunnon alkuosassa jo todettiin. Lasten terveyttä ja turvallisuutta kuvaavan OECD:n indeksin perustella Suomi on 33 OECD-maan vertailussa sijalla kuusi. Suomalaisten kouluterveyskyselyjen perusteella kouluissa kuitenkin esiintyy mm. koulukiusaamista, syrjintää, väkivaltaa ja seksuaalista häirintää. Esimerkiksi vuoden 2017 kouluterveyskyselyn (THL 2017) perusteella alakoulun 4-5. luokkalaisista alle kahdeksan prosenttia oli kokenut koulukiusaamista vähintään kerran viikossa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoon vuosina 2012-2017 tulleissa kanteluissa alle seitsemän prosenttia koski koulukiusaamista. Koulukiusaaminen näyttäytyy siten myös yhtenä ilmiönä tasa-arvoa edistämään pyrkivän valtion organisaation tehtäväkentässä. Yhtenä kouluterveyden huolenaiheena on myös ns. homekoulut, jotka aiheuttavat terveysriskin lisäksi myös pedagogisia haasteita väistöiloissa koulua käyviä oppilaille. Yhden arvion (Edilex 2018) mukaan lähes joka viidennessä suomalaisessa koulussa ja päiväkodissa on ollut merkittäviä kosteus- ja homevaurioita. Hallituskauden 2015-2019 kärkihankeen "Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään samanarvoisuutta" voidaan välillisesti liittyvän lasten ja nuorten turvallisuuden edistämiseen, vaikka hankkeen kuvauksessa ei esimerkiksi koulua suoraan mainitakaan.

LÄNSI- JA SISÄ- SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 0295 018 450
fax 06 317 4817
kirjaamo.lansi@avi.fi
www.avi.fi

Vaasan päätoimipaikka
Wolffintie 35
PL 200
65101 Vaasa

Jyväskylän toimipaikka
Cygnaeuksenkatu 1
40101 Jyväskylä

Tampereen toimipaikka
Yliopistonkatu 38
33101 Tampere

Lopuksi

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston arvion mukaan Suomessa asuvien lasten ja nuorten tilanne on yllä esitettyjen näkemysten perusteella kaikesta huolimatta hyvällä tasolla, vaikka tilanne voisi olla vieläkin parempi

Lähteet

Committee on the Rights of the Child 2011. Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention.

<<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsuVBUBTyZJAKnGyrqcWDKEH%2bu8GFxGSSKssAAvPSbc66BumUpB0SmUY2wzSJQ9MURv0ZjUtU0OLjUCqiYUc1j7TRAkf5UBxdtYBqzutpvFpF>>, luettu 15.8.2018

Edilex 2018. TrVM 1/2013 vp - M 5/2013 vp. Rakennusten kosteus- ja homeongelmat. <<https://www.edilex.fi/mi/trvm20130001>>, luettu 14.8.2018.

Minedu 2018. Opettajankoulutusfoorumi. <<https://minedu.fi/opettajankoulutusfoorumi>>, luettu 10.8.2018

Nuorisotutkimusseura 2017. Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista.

<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometri_n-erillisnayte/eriarvoistumistyoryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineistokoste_05122017_nettiin.pdf>, luettu 13.8.2018.

THL 2017. Kouluterveyskyselyn tulokset 2017. Perusopetus 4. ja 5. luokan oppilaat. <

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_aluevertailu?alue_0=87869&alue_0=235597&alue_0=235780&alue_0=235885&alue_0=235976&alue_0=235955&alue_0=235679&alue_0=235592&alue_0=235959&alue_0=235649&alue_0=235866&alue_0=235939&alue_0=235794&alue_0=235875&alue_0=235918&alue_0=235998&alue_0=236127&alue_0=235658&alue_0=235602&alue_0=235598&mittarit_0=199799&mittarit_1=199261&mittarit_2=199681&sukupuoli_0=143993#>, luettu 13.8.2018.

UNICEF 2018. Lapsen oikeudet <<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>>, luettu 9.8.2018

Valtioneuvosto 2018. Osaaminen ja koulutus. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/2778002/2_osaaminen_koulutus.pdf/3bdd5636-52f8-4555-8112-899806c55f09/2_osaaminen_koulutus.pdf.pdf>, luettu 10.8.2018

LÄNSI- JA SISÄ- SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 0295 018 450
fax 06 317 4817
kirjaamo.lansi@avi.fi
www.avi.fi

Vaasan päätoimipaikka
Wolffintie 35
PL 200
65101 Vaasa

Jyväskylän toimipaikka
Cygnaeuksenkatu 1
40101 Jyväskylä

Tampereen toimipaikka
Yliopistonkatu 38
33101 Tampere

Johtaja

Marja-Liisa Keski-Rauska

Opetustoimen ylitarkastaja

Toni Saarivirta

LÄNSI- JA SISÄ- SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 0295 018 450
fax 06 317 4817
kirjaamo.lansi@avi.fi
www.avi.fi

Vaasan päätoimipaikka
Wolffintie 35
PL 200
65101 Vaasa

Jyväskylän toimipaikka
Cygnaeuksenkatu 1
40101 Jyväskylä

Tampereen toimipaikka
Yliopistonkatu 38
33101 Tampere